

Aneta Kosztowniak

Politechnika Radomska

UWARUNKOWANIA I SZANSE WSPIERANIA NAPŁYWU ZAGRANICZNYCH INWESTYCJI BEZPOŚREDNICH DO POLSKI

Streszczenie: W opracowaniu rozważano główne różnice atrakcyjności inwestycyjnej polskich regionów. Zaprezentowano motywy wstępnego napływu ZIB do Polski na poziomie regionalnym. W artykule objaśniono, że ci inwestorzy, dla których czynniki aglomeracyjne, wiedza oraz czynniki rynkowe są ważnym bodźcem inwestowania w Polsce, skłonni byli wybierać region Mazowsza, pomimo że rozważali inne regiony. Natomiast inwestorzy, dla których istotną motywacją dla założenia firmy w Polsce był niski koszt nakładów, dostępność do siły roboczej, zasobów oraz czynniki geograficzne, preferowali inne regiony niż obszar Mazowsza. Stwierdzono, że regiony Polski różnią się istotnie atrakcyjnością inwestycyjną dla kapitału zagranicznego oraz regionalnymi charakterystykami, mając znaczenie przy wyborze głównej lokalizacji w Polsce.

Słowa kluczowe: zagraniczne inwestycje bezpośrednie, kapitał zagraniczny, rozwój regionalny

1. Wstęp

Spośród różnych rodzajów kapitału zagranicznego, zagraniczne inwestycje bezpośrednie uważane są za najbardziej skuteczny kapitał pozwalający zdynamizować rozwój ekonomiczny. Inwestycje te, oprócz napływu aktywów finansowych i rzeczowych do kraju goszczącego, powodują transfer technologii, *know-how* oraz nowoczesnych metod zarządzania. Szczególne znaczenie odgrywają w gospodarkach postsocjalistycznych, w tym w Polsce.

Pomimo różnych ocen wpływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich na gospodarkę, badania empiryczne potwierdzają przeważające efekty pozytywne. W gospodarce światowej zauważalna jest konkurencja pomiędzy krajami jak i regionami o przyciągnięcie tych inwestycji. O przewadze konkurencyjnej decyduje zarówno potencjalna jak i rzeczywista atrakcyjność kraju oraz regionów.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie uwarunkowań krajowych jak i regionalnych decydujących o lokalizacji zagranicznych inwestycji bezpośrednich

w Polsce. Zaprezentowanie wyników badań prowadzonych na przełomie lat 2005–2008 przez różne ośrodki krajowe i zagraniczne na temat regionalnych determinant napływu ZIB do Polski. Ponadto przytoczenie możliwości wspierania napływu kapitału zagranicznego (ZIB) poprzez działanie specjalnych stref ekonomicznych oraz wykorzystanie środków unijnych, jako źródło finansowania infrastruktury gospodarczej.

2. Warunki napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich

Decyzja o lokalizacji zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ZIB) nigdy nie jest przypadkowa, lecz poprzedzona badaniami marketingowymi, analizą sytuacji politycznej i wnikliwą oceną perspektyw długofalowego rozwoju ekonomicznego kraju goszczącego. Inwestorów przyciągają chłonne i stabilne politycznie rynki, o taniej sile roboczej, zasobne w surowce, na których można bez większych trudności realizować rentę monopolową. Zdolność skłonienia inwestorów do wyboru miejsca lokalizacji ZIB, określana mianem „atrakcyjności inwestycyjnej”, jest kombinacją korzyści możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej, wynikających ze specyficznych cech obszaru, w którym działalność ta ma miejsce.

ZIB lokowane są przede wszystkim w krajach, które spełniają przynajmniej kilka spośród następujących warunków:

- mają rozbudowaną infrastrukturę produkcyjną i społeczną, a w szczególności dostęp do morza, porty lotnicze, sprawny system łączności i transportu wewnętrznego;
- potrafią mobilizować wewnętrzne zasoby ludzkie i materialne w realizacji inwestycji towarzyszących przemieszczaniu zdolności produkcyjnych;
- ich gospodarki są powiązane z głównymi centrami przemysłowymi świata (USA, Japonią i Unią Europejską);
- dysponują tanią siłą roboczą o pożądanych kwalifikacjach;
- związki zawodowe nie istnieją, są biernym wykonawcą decyzji władz, ich rola jest marginalna;
- posiadają względnie dobrze rozwiniętą sieć usług handlowych i finansowych;
- osiągnęły stosunkowo wysoki stopień urbanizacji;
- stworzyły dostatecznie duże i chłonne rynki wewnętrzne.

Państwa importujące kapitał są tego świadome, toteż nie pozostają bierne, lecz w miarę swoich możliwości starają się – na różne sposoby – zachęcać potencjalnych inwestorów. Cierpiąc na niedobór rodzimego kapitału, rzadko występują w roli współinwestora, jeszcze rzadziej oferują wsparcie finansowe w innej formie (granty, subsydiowanie kredytów i pożyczek, gwarancje ubezpieczeniowe). Intratne kontrakty na zamówienia rządowe i władz terenowych są łączone z inwestycjami typu *offset* i *offshore*¹.

¹ G. Ancyparowicz, *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, materiał na konferencji prasową 26.05.2009, GUS, Departament Statystyki Finansów, Warszawa 2009, s. 13–14.

3. Wyniki badań w zakresie regionalnych uwarunkowań lokalizacji ZIB w Polsce

W 2005 r. A. Chidlow i S. Young przeprowadzili badanie regionalnych determinant dystrybucji ZIB w Polsce², wykorzystując wielomianowy model rejestrujący czynniki lokalizacyjne inwestycji zagranicznych oraz wyniki badań kwestionariuszowych. W badaniu tym skoncentrowano się na trzech regionach Polski, tj. północno-zachodnim (województwa: zachodniopomorskie, pomorskie, lubuskie oraz wielkopolskie); północno-wschodnim (województwa: kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie) oraz województwo mazowieckie (Warszawa). Uwzględniono pięć głównych grup czynników (bodźców) sprzyjających lokalizacji inwestycji zagranicznych w regionach Polski:

1. czynniki geograficzne (niski koszt transportu, warunki geograficzne korzystne dla dystrybucji dóbr i usług, jakość i dostępność dróg, autostrad);
2. czynniki aglomeracyjne – zurbanizowania;
3. czynniki wydajności (dostępność siły roboczej, niski koszt pracy, dostępność do surowców materialnych przy niskim koszcie wykorzystania);
4. czynniki wiedzy (poziom edukacji w regionie, np. znajomość języków obcych, uczelnie lokalne i centra badawcze);
5. czynniki rynkowe (korzyści skali, popyt konsumpcyjny).

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

- Dla inwestorów zagranicznych kierujących się kosztem nakładów, dostępnością do siły roboczej oraz surowców, poza Mazowszem, atrakcyjne były wszystkie regiony Polski.
- Jeżeli inwestor kierował się czynnikiem geograficznym przy wyborze lokalizacji ZIB, wówczas ważniejszym niż region mazowiecki był region północno-wschodni. Decydowała o tym bliskość do Morza Bałtyckiego oraz nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej³. Geograficzna bliskość i lokalna infrastruktura sugerowały niższy koszt transportu i mniej trudnień w zarządzaniu biznesem⁴.
- Jeżeli inwestor kierował się czynnikami aglomeracyjnymi (zurbanizowania) wówczas najbardziej atrakcyjnym regionem było Mazowsze, wyżej ocenianie niż np. regiony północno-wschodni i południowo-zachodni. Decyzja o lokalizacji w centrum regionu Mazowsza, w Warszawie, wiązała się z dostępnością

² A. Chidlow, S. Young, *Regional determinants of FDI distribution in Poland*, The William Davidson Institute at the University of Michigan, Working Paper, no. 943, November 2008, s. 1–32.

³ P. Nandakumar, C. Wagne, *The determinants of Swedish and total foreign direct investment in the Baltic*, „Journal of Emerging Markets” 2001, no. 5, s. 58–70 oraz G. Górzela, *Polskie region w procesie integracji europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.

⁴ D.P. Woodward, *Location determinants of Japanese manufacturing start-ups in the United States*, „Southern Economic Journal” 1992, no. 58, s. 690–708 oraz A. Hadgkinson, C. Hyland, S. Pomfret, *The determination of location in new South Wales*, „Regional Studies” 2001, no. 35 (1), s. 39–55.

usług finansowych dla biznesu oraz nieruchomości. Aglomeracyjny potencjał regionu mazowieckiego jest szczególnym miejscem, gwarantującym najkorzystniejsze uwarunkowania lokalizacyjne, nawet jeśli inwestor rozważał inne lokalizacje regionalne. Ponadto, region Mazowsza był najkorzystniejszy dla lokalizacji ZIB, gdy inwestor kierował się czynnikami rynkowymi. Metropolitarne obszar Warszawy jest najkorzystniejszym rynkiem w kraju; m.in. już Vernon⁵, Dunning⁶, Agarwal⁷ i inni zauważyli, że duży zasięg rynku ma pozytywny wpływ na napływ ZIB. Podobne wyniki badań uzyskał W. Dziemianowicz (tabela 1).

Tabela 1. Preferencje korporacji transnarodowych w zależności od rodzaju inwestycji i typu regionu

Typy regionów	Korporacje transnarodowe poszukujące:		
	Technologii, kapitału ludzkiego	Rynku zbytu	Redukcji kosztów
Aglomeracje i inne duże ośrodki miejskie np. Warszawa, Kraków	+	+	+/-
Pozostałe atrakcyjne regiony Polski np. zachodnia Polska, gminy w pobliżu aglomeracji	-	+	+
Regiony mało atrakcyjne np. wschodnia Polska (podlaskie), peryferyjne obszary wiejskie	-	-	+

Źródło: W. Dziemianowicz, *Inwestycje zagraniczne jako czynnik rozwoju polskich regionów*, ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004, s. 10.

Z raportu „Atrakcyjność inwestycyjna regionów Polski. Atrakcyjność regionów Polski a kształtowanie lokalnych i regionalnych specjalizacji gospodarczych” przeprowadzonego pod kierunkiem prof. dr hab. Hanny Godlewskiej-Majkowskiej, wicedyrektora Instytutu Przedsiębiorstwa, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH wynika, że rzeczywista atrakcyjność inwestycyjna⁸ najlepiej jest oceniana w wo-

⁵ R. Vernon, *The product cycle hypothesis in a new international environment*, „Oxford Bulletin of Economics and Statistics” 1979, no. 41, s. 255–267 oraz R. Vernon, *The location of economic activity*, w: *Economic analysis and the multinational enterprises*, red. J.H. Dunning, London 1974.

⁶ J.H. Dunning, *Multinational enterprises and the global economy*, Addison-Wesley Publishing, Wokingham 1992.

⁷ J.P. Agarwal, *Determinants of foreign direct investment: A survey*, „Weltwirtschaftliches Archiv” 1980, no. 4, s. 733–739.

⁸ Istniejące dysproporcje w alokacji regionalnej ZIB pozwala wyjaśnić różnica pomiędzy potencjalną i rzeczywistą atrakcyjnością inwestycyjną. Potencjalna atrakcyjność inwestycyjna to zespół regionalnych walorów lokalizacyjnych, które mają wpływ na osiągnięcie celów inwestora, np. w postaci kształtowania się kosztów prowadzonej działalności gospodarczej, przychodów ze sprzedaży, rentowności netto oraz konkurencyjności danej inwestycji. Natomiast rzeczywista atrakcyjność inwestycyjna to zdolność regionu do absorpcji kapitału finansowego i rzeczowego w formie inwestycji. Warunkiem absorpcji kapitału materialnego jest efektywność inwestycji.

jewództwach mazowieckim i dolnośląskim. Badania wskazują, że polskie województwa są silnie zróżnicowane pod względem atrakcyjności inwestycyjnej, która w dużej mierze zależy od zagospodarowania przestrzennego i zaawansowania procesów urbanistycznych. Raport ujawnia też niewykorzystane „predyspozycje funkcjonalne” poszczególnych województw w odniesieniu do przemysłu (województwa dolnośląskie, małopolskie i zachodniopomorskie), walorów turystycznych i gastronomicznych (województwa dolnośląskie i mazowieckie), potencjału dla biznesu (województwa dolnośląskie, mazowieckie, śląskie i wielkopolskie) oraz edukacji (województwa dolnośląskie, pomorskie, i śląskie). Województwa te odznaczają się wprawdzie wysoką atrakcyjnością w wymienionych sekcjach, ale jednocześnie nie wypracowały w tych dziedzinach specjalizacji.

Z oceny potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej w 2008 r. regionów Polski wg wskaźnika PAI 2_GN uwzględniającego mikroklimat: innowacyjności, rynku, społeczny, infrastruktury społecznej, technicznej oraz mikroklimat zasobów pracy wynika, że najwyższy poziom atrakcyjności inwestycyjnej utrzymywało województwo mazowieckie, dolnośląskie oraz pomorskie, natomiast najniższy województwo opolskie, podlaskie oraz świętokrzyskie. W przypadku potencjalnej atrakcyjności dla inwestycji w sekcję K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa), wyniki ww. raportu wskazują, że najwyższy poziom tej atrakcyjności utrzymywało województwo mazowieckie, dolnośląskie oraz małopolskie, natomiast najniższy poziom województwo podlaskie, warmińsko-mazurskie oraz świętokrzyskie⁹.

W przypadku napływu ZIB do kraju goszczącego istotne znaczenie dla wspierania wzrostu gospodarczego ma rodzaj napływu inwestycji. Korzystna sytuacja występuje wówczas, gdy inwestycje zagraniczne są nośnikiem technologicznym oraz zwiększają innowacyjność i konkurencyjność kraju inwestycji. I tak np. z Raportu o innowacyjności województwa świętokrzyskiego w 2007 r., przeprowadzonego przez prof. T. Baczkę na podstawie wyników badań kwestionariuszowych listy 500 najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw wynika, że spośród czynników ekonomicznych utrudniających działalność innowacyjną największe znaczenie miał czynnik „braku środków własnych”, co było zauważalne w województwie podlaskim i świętokrzyskim, „braku środków zewnętrznych” w województwie lubelskim, pomorskim oraz świętokrzyskim, natomiast czynnik „zbyt wysokie koszty innowacji” w województwie dolnośląskim oraz warmińsko-mazurskim.

W przypadku czynników związanych z wiedzą, utrudniających działalność innowacyjną z ww. Raportu wynika, że najsilniejszy wpływ na tą działalność miał czynnik „braku wykwalifikowanej kadry” w województwie opolskim, „braku informacji nt. technologii” w województwie podkarpackim, „braku informacji nt. rynków” w województwie łódzkim oraz „trudności w znalezieniu partnerów”

⁹ H. Godlewska-Majkowska, *Atrakcyjność inwestycyjna regionów – wyniki badań z 2008 r.*, materiały konferencji w PAIiZ, Warszawa, 28.04.2009, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, http://www.paiz.gov.pl/nawosci/?id_news=2086 (dostęp: 8.03.2010).

w województwie warmińsko-mazurskim. W województwie świętokrzyskim najsilniejszy wpływ na dzielność innowacyjną miał czynnik „braku wykwalifikowanej kadry” oraz „braku informacji nt. rynków”¹⁰.

4. Specjalne strefy ekonomiczne jako przykład działań sprzyjających napływowi zagranicznych inwestycji bezpośrednich

Jednym z działań sprzyjających napływowi ZIB do Polski, podejmowanych przez władze rządowe, było powołanie od 1995 r. specjalnych stref ekonomicznych (SSE). W połowie lat 90. XX w. było to jedyne aktywne narzędzie polityki rozwoju regionalnego, którego ustawowym celem było przyspieszenie rozwoju gospodarczego wybranych, dysfunkcyjnych obszarów¹¹.

Początkowo powołano 17 stref, spośród których 15 rozpoczęło faktyczną działalność, a dwie strefy połączyły się. W 2010 r. funkcjonuje 14 stref ekonomicznych, z których każda ma rozproszoną lokalizację na terenie więcej niż jednej gminy, a w większości przypadków nawet województw. Każda strefa została powołana na z góry określony okres, przeważnie 20 lat. Tereny wchodzące w skład stref to obszar ponad 11 tys. ha, z czego około 68% zostało już zagospodarowanych.

SSE stanowią wydzieloną część terytorium kraju, w której działalność gospodarcza może być prowadzona na preferencyjnych warunkach, tj. przedsiębiorstwom krajowym i zagranicznym, które uzyskały zezwolenie na działalność w strefie przysługuje pomoc publiczna w formie zwolnienia podatkowego. Najstarszą SSE w Polsce jest SSE EURO-PARK MIELEC (925,67 ha). Najmniejszą powierzchnię zajmuje Kamieniogórska SSEMP (338,70 ha), a największą Katowicka SSE (1544,18 ha) oraz Wałbrzyska SSE (1544,68 ha).

W funkcjonowaniu SSE można dostrzec pewne zagrożenia. Pierwszym z nich jest zakładanie stref na terenach zupełnie nieprzygotowanych pod inwestycje, ze słabo rozwiniętą infrastrukturą techniczną i drogową¹². Drugim zagrożeniem jest

¹⁰ *Raport o innowacyjności województwa świętokrzyskiego w 2007 r.*, red. T. Baczko, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2008, s. 87.

¹¹ Głównym powodem stworzenia SSE było dążenie do złagodzenia strukturalnego bezrobocia w wybranych regionach kraju, poprzez skierowanie tam nowych inwestycji, dzięki zaoferowaniu zachęt finansowych. Cele szczegółowe utworzenia stref dotyczyły tworzenia nowych miejsc pracy, zróżnicowania struktury gospodarki w poszczególnych regionach, uruchomienia efektu mnożnikowego w celu zaktywizowania otoczenia poza strefą, zagospodarowania infrastrukturalnego, a także wzrostu wpływów do budżetu z tytułu podatku VAT oraz ograniczenia wydatków budżetowych z przeznaczeniem na wypłaty zasiłków dla bezrobotnych.

¹² Nakłady na budowę infrastruktury w strefach pochodzą z trzech źródeł: od spółki zarządzającej strefą, od samorządów oraz od inwestorów. Trzecia kategoria źródeł finansowania jest rzadko spotykana. Przeważają nakłady poniesione przez spółkę zarządzającą oraz przez samorządy. Należy zaznaczyć, że spółki zarządzające SSE dysponują niewielkimi środkami. Według założeń, w zagospodarowaniu stref wiodącą rolę powinny odgrywać samorządy lokalne.

konkurencja pomiędzy strefami, nie tylko pomiędzy SSE w Polsce, ale również z obszarami zwolnień podatkowych poza granicami kraju, np. w Czechach.

Pomimo ww. problemów efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych są widoczne. Utworzenie zagłębia motoryzacyjnego na Górnym Śląsku czy zespołu podmiotów zajmujących się przetwórstwem rud aluminium w Stalowej Woli i jej okolicach to niewątpliwie zasługi istniejących stref. Poza tym strefy przyczyniają się, nawet jeśli nie do utworzenia nowych miejsc pracy, to do utrzymania istniejących¹³.

Działania władz rządowych i samorządowych w celu przyciągnięcia inwestora zagranicznego, oprócz ww. SSE koncentrują się także na: organizowaniu centrów obsługi inwestorów, parków technologicznych i przemysłowych, zakładaniu inkubatorów przedsiębiorczości; wyodrębnianiu działek inwestycyjnych i ustalaniu udogodnień dla inwestorów (głównie podatkowych); wysyłaniu ofert inwestycyjnych do potencjalnych inwestorów, w tym – w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego; promocji kraju (miast) na różnego rodzaju targach, wystawach itd.

Oczekiwania regionów przyjmujących ZIB mogą być motywowane ich potrzebami w zakresie m.in.: uzupełniania niedoborów kapitałowych, wynikających z niedostatecznych oszczędności wewnętrznych; technologicznego unowocześnienia gospodarki regionu, upowszechniania nowatorskich metod organizacji i zarządzania; zwiększenia konkurencyjności w skali ponadnarodowej, wyrażającego się m.in. wzrostem zdolności eksportowej; zmniejszenia bezrobocia przez generowanie popytu na rynku pracy; intensyfikacji gospodarczej, m.in. poprzez korzystne dla miejscowych podmiotów oddziaływanie przedsiębiorstw zasilanych kapitałem zagranicznym¹⁴.

5. Środki unijne jako źródło finansowania infrastruktury gospodarczej sprzyjającej napływowi kapitału zagranicznego (ZIB)

Z wyników badań przedstawionych m.in. przez A. Childow oraz S. Younga, H. Godlewską-Majkowską, W. Dziemianowicza, T. Baczko wynikało, że jedną z najważniejszych determinant sprzyjających napływowi ZIB jest stan i możliwości wykorzystania infrastruktury gospodarczej przez inwestorów zagranicznych.

Obecność Polski w Unii Europejskiej i możliwości skorzystania ze środków unijnych stanowią istotne wsparcie modernizacji istniejącej infrastruktury oraz budowy nowej. Wykorzystanie tych środków wpływać będzie na poprawę atrakcyj-

¹³ B. Namyślak, *Kapitał zagraniczny w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, nr 7, Warszawa–Kraków 2004, s. 25–30.

¹⁴ W. Karaszewski, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie kujawsko-pomorskim (stan, znaczenie dla gospodarki województwa, stymulanty i destymulanty napływu)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005, s. 7.

ności inwestycyjnej Polski i regionów, przez co skłoni więcej firm zagranicznych do inwestycji w naszym kraju w formie *greenfield*, *greyfield*, *brownfield*.

Środki unijne, jako źródło finansowania infrastruktury sprzyjającej napływowi kapitału zagranicznego (ZIB), mogą być wykorzystywane na dwa sposoby. Po pierwsze, jako finansujące budowę infrastruktury gospodarczej i społecznej przez krajowe podmioty gospodarcze w Polsce, wykorzystując w tym celu krajowe i regionalne programy operacyjne wspierające atrakcyjność inwestycyjną. Po drugie, środki te mogą służyć finansowaniu projektów ponadnarodowych, których uczestnikami mogą być podmioty zagraniczne, o ile Szczegółowe Opisy Priorytetów PO oraz Plany Działania nie zawężają katalog beneficjentów.

Działania wspierające napływ kapitału zagranicznego (ZIB) mogą być osiągnięte głównie przez wykorzystanie krajowych programów (PO IG, PO IŚ, PO RPW oraz PO KL) do realizacji celów polepszenia atrakcyjności inwestycyjnej, wymienionych przykładowo w tabeli 2.

Tabela 2. Działania wspierające napływ kapitału zagranicznego (ZIB) realizowane w ramach krajowych programów operacyjnych

Program	Cel realizacji
PO Innowacyjna Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw • wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce
PO Infrastruktura i Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie środowiska, zdrowia, zachowania tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej
PO Rozwój Polski Wschodniej	<ul style="list-style-type: none"> • przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju
PO Kapitał Ludzki	<ul style="list-style-type: none"> • uczynienie z Europy bardziej atrakcyjnego miejsca do lokowania inwestycji i podejmowania pracy, rozwijanie wiedzy i innowacji oraz tworzenie większej liczby trwałych miejsc pracy – w tym co ważne – poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR, <http://www.mrr.gov.pl>.

Ponadto działania wspierające tworzenie warunków korzystnych dla napływu kapitału zagranicznego (ZIB) są możliwe do zrealizowania w ramach osi priorytetowych, ustalonych głównie w PO IG, PO IŚ oraz PO RPW, wymienionych w tabeli 3.

Spośród programów operacyjnych najbardziej korzystne typy projektów wspierających warunki napływu kapitału zagranicznego przewiduje PO IG. Przykładowe typy projektów w ramach osi 6. „Polska gospodarka na rynku międzynarodowych” wymieniono w tabeli 4.

W przypadku projektów innowacyjnych i ponadnarodowych, stanowisko IZ PO KL w kwestii dotyczącej realizacji projektu przez podmiot zagraniczny określa, że

podmiot zagraniczny, który nie posiada siedziby na terytorium Polski, może być beneficjentem projektu realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, o ile zapisy Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL oraz Planu Działania nie zawężają katalogu beneficjentów.

Tabela 3. Ważne osie priorytetowe mogące wspierać napływ kapitału zagranicznego (ZIB)

Program	Oś priorytetowa/nr osi
PO Innowacyjna Gospodarka	1. Badanie i rozwój nowoczesnych technologii 4. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym – celem tej osi jest poprawa wizerunku Polski jako atrakcyjnego partnera gospodarczego, miejsca nawiązywania wartościowych kontaktów handlowych, lokowania inwestycji, prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju usług turystycznych
PO Infrastruktura i Środowisko	6. Drogową i lotniczą sieć TEN-T 8. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportu 9. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna 14. Pomoc techniczna – EFRR i 15. Pomoc techniczna – FS
PO Rozwój Polski Wschodniej	Nowoczesna gospodarka Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego Wojewódzkie ośrodki wzrostu Infrastruktura transportowa Infrastruktura drogową Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego opartego o warunki naturalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR, <http://www.mrr.gov.pl>.

Tabela 4. Typy projektów – mogące wspierać napływ kapitału zagranicznego (ZIB)

Program	Oś 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym – typy projektów
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowe wsparcie dla przedsiębiorców MŚP zainteresowanych nawiązywaniem kontaktów handlowych z partnerami zagranicznymi, obejmujące w szczególności doradztwo i szkolenia w zakresie promocji sprzedaży za granicą IRE i promocji eksportu, badania rynków zagranicznych, udziału w imprezach targowo-wystawienniczych • Rozwój sieci centrów obsługi • Przygotowanie dużych terenów inwestycyjnych w zakresie prac studyjno-konceptyjnych, umożliwiających realizację inwestycji m.in. typu <i>brownfield</i>, <i>greyfield</i> oraz <i>greenfield</i> • Budowa i rozwój internetowego systemu obsługi przedsiębiorców poszukujących partnerów handlowych oraz możliwości podjęcia inwestycji na terenie Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR, <http://www.mrr.gov.pl>.

Przy składaniu wniosku o dofinansowanie projektu w ramach PO KL przez podmiot zagraniczny, zgodnie z powyższymi zasadami, który jednocześnie nawiązuje współpracę z partnerami krajowymi (polskimi), należy przyjąć, iż podmiot ten pełni rolę realizatora projektu, a nie partnera zagranicznego. W takim przypadku,

by kryterium dotyczące realizacji projektu w partnerstwie ponadnarodowym było spełnione, konieczne jest zaangażowanie do współpracy podmiotu posiadającego siedzibę na terytorium Polski oraz drugiego podmiotu zagranicznego.

Warto zaznaczyć, iż posiadanie partnera zagranicznego jest jedynie warunkiem formalnym partnerstwa ponadnarodowego. Istotna jest również wymiana doświadczeń wynikających z funkcjonowania partnerów w innych krajach, realizacja form działań kwalifikowanych przewidzianych „Wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie wdrażania projektów innowacyjnych i współpracy ponadnarodowej ramach PO KL”, a także wykazanie tzw. wartości dodanej, czyli rezultatów i produktów, których osiągnięcie nie byłoby możliwe bez współpracy ponadnarodowej.

Oprócz wyżej wymienionych dwóch działań wspierających napływ kapitału zagranicznego, należy również dodać, że wzrost inwestycji zagranicznych będzie możliwy, gdy polskie przedsiębiorstwa (szczególnie MŚP) poprawią swą konkurencyjność, a przez to będą w stanie kooperować z firmami zagranicznymi. Wsparcie finansowe przedsiębiorczości polskiej w latach 2007–2013 będzie dostępne na trzech poziomach: unijnym (programy ramowe), krajowym (programy operacyjne) i regionalnym (regionalne programy operacyjne)¹⁵.

Na szczególną uwagę MŚP zasługuje „Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacyjności 2007–2013”: *Competitiveness and Innovation Framework Programme* (CIP), zarządzany przez Europejski Fundusz Inwestycyjny, z budżetem 3 mld 625 mln euro, w tym na instrumenty finansowe 1 mld 130 mln euro¹⁶. Główne zadania CIP dotyczą zwiększenia konkurencyjności MŚP, rozwoju i promocji wszelkich form innowacji, w szczególności ekologicznych, promowania efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz przyspieszenia rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Program CIP składa się z trzech programów szczegółowych:

1. „Programu na rzecz przedsiębiorczości i innowacji”: *Entrepreneurship and Innovation Programme* (EIP) – absorbującego 60% środków programu, 2 mld 17 mln euro, z czego 430 mln na ekoinnowacje.

2. „Programu na rzecz wspierania polityki w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych”: *Policy Support Programme* (ICT) – absorbującego 20% środków programu, czyli 728 mln euro.

¹⁵ A. Kosztowniak, *Możliwości i bariery finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa z funduszy unijnych*, w: *Zarządzanie finansami we współczesnych przedsiębiorstwach. Finansowanie i działalność inwestycyjna przedsiębiorstw*, red. P. Szczepankowski, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Wydawnictwo VIZJA Press&IT, Warszawa 2009, s. 27–46.

¹⁶ A. Kosztowniak, *Możliwości finansowania unijnego dla MŚP oraz rola instytucji pośredniczącego finansowego w latach 2007–2015*, w: *Finanse i rachunkowość w zarządzaniu (wybrane problemy)*, red. Z. Głodek, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski 2009, s. 27–46.

3. „Programu inteligentna energia – program dla Europy”: *Intelligent Energy Europe Programme* (IEE) – absorbującego 20% środków programu, czyli 727 mln euro¹⁷.

„Program na rzecz przedsiębiorczości” (EIP) dotyczy segmentu innowacji oraz przedsiębiorczości. Stanowi on wsparcie dla działań państw członkowskich w celu realizacji Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw. Program na rzecz wspierania polityki w zakresie ICT dotyczy wspierania przedsiębiorstw sektora prywatnego i państwowego w celu poprawy ich wydajności innowacyjnej i konkurencyjnej. Technologie informacyjne i komunikacyjne stanowią podstawę gospodarki opartej na wiedzy. „Inteligentna energia – program dla Europy” (IEE), ma na celu poprawę efektywności energetycznej oraz racjonalne wykorzystanie zasobów energetycznych, promowanie nowych i odnawialnych źródeł energii oraz wspieranie dywersyfikacji źródeł energii. Przy korzystaniu z tego programu należy pamiętać, że nie można korzystać jednocześnie z funduszy strukturalnych i z CIP, chyba że przedsiębiorstwo przygotowuje dwa komplementarne projekty z oddzielnymi i niepowtarzającymi się budżetami¹⁸.

W latach 2007–2013 inwestycje polskich przedsiębiorstw będą mogły być współfinansowane głównie z krajowych i regionalnych programów operacyjnych. Ważnym źródłem finansowania inwestycji jest „Program operacyjny innowacyjna Gospodarka 2007–2013” (PO IG) oraz „Program operacyjny kapitał ludzki” (PO KL). Programy te wspierają przedsiębiorstwa poprzez wypłatę bezpośrednich dotacji inwestycyjnych, pomoc udzielaną na rozwój współpracy z jednostkami naukowymi oraz inną, służącą rozwojowi przedsiębiorstw. Inwestycje o zasięgu regionalnym (wojewódzkim) będą finansowane w ramach 16 regionalnych programów operacyjnych.

Podstawowym wyznacznikiem współfinansowania inwestycji będzie stopień innowacyjności przedsięwzięcia. Inwestycje w ramach PO IG będą musiały charakteryzować się wysokim stopniem innowacyjności stosowanych rozwiązań oraz stosunkowo wysoką wartością dodaną projektu (tabela 5).

Tabela 5. Zakres inwestycji współfinansowanych w ramach programów operacyjnych

Wyszczególnienie	Program operacyjny
Projekty inwestycyjne o krajowym lub międzynarodowym stopniu innowacyjności	„Program operacyjny innowacyjna gospodarka”
Projekty inwestycyjne o niskim stopniu innowacyjności	16 „Regionalnych programów operacyjnych”
Inwestycje w kapitał ludzki: projekty regionalne i ponadregionalne	„Program operacyjny kapitał ludzki”

Źródło: opracowanie własne.

„Program operacyjny innowacyjna gospodarka” (PO IG), finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego obejmuje wsparcie przeznaczone dla

¹⁷ A. Lewicki, *Instytucje finansowe będą miały co robić*, „Kurier Finansowy” 2007, nr 6 (6).

¹⁸ *Fundusze na wsparcie MSP. Konkurencyjność i innowacje*, Monitor Unii Europejskiej, nr 12 (42).

przedsiębiorstw o wysokim stopniu innowacyjności, co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym, dzięki czemu program stanowi uzupełnienie 16 „Regionalnych programów operacyjnych” (RPO). Wsparcie finansowe oferowane w ramach PO IG jest kierowane nie tylko do przedsiębiorców, ale również do sieci instytucji otoczenia biznesu i innowacyjnych instytucji okołobiznesowych, takich jak: parki technologiczne, inkubatory technologiczne, centra zaawansowanych technologii. Wśród siedmiu priorytetów programu, z punktu widzenia MSP, najistotniejsze są cztery: Priorytet 3. „Kapitał dla innowacji”, Priorytet 4. „Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia”, Priorytet 5. „Dyfuzja innowacji”¹⁹ oraz Priorytet 6. „Polska gospodarka na rynku międzynarodowym”. Firmy z sektora MSP mogą, w ramach działania 4.3. „Kredyt Technologiczny”, skorzystać z kredytu technologicznego przeznaczonego na sfinansowanie inwestycji, polegającej na wdrożeniu nowej technologii, uruchomieniu produkcji nowych wyrobów lub modernizacji wyrobów produkowanych lub świadczeniu nowych usług w oparciu o tę technologię. Maksymalna kwota kredytu może wynieść 8 mln zł, natomiast pomocą udzieloną przedsiębiorcy będzie umorzenie części kredytu technologicznego (maksymalnie do 50%)²⁰.

W ramach „Programu operacyjnego kapitał ludzki” (PO KL)²¹ pomocą objęto obszary związane m.in. z zatrudnieniem, edukacją, rozwojem potencjału adaptacyjnego pracowników i przedsiębiorstw. Zaplanowano także system doradztwa dla przedsiębiorców oraz rozwój współpracy sfery naukowej z przedsiębiorstwami w celu transferu wiedzy.

Możliwości wsparcia przedsiębiorstw w ramach „Programu operacyjnego infrastruktura i środowisko” (PO IŚ)²² oferuje przede wszystkim Priorytet 4. „Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska”. W ramach tego priorytetu udzielane jest wsparcie na inwestycje dotyczące systemów zarządzania środowiskowego, racjonalizacji gospodarki zasobami i odpadami, wdrażania najlepszych dostępnych technik, gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza oraz w zakresie odzysku i unieszkodliwienia odpadów użytkowych lub niebezpiecznych.

¹⁹ Przedsiębiorcy, w tym mali i średni, są również grupą beneficjentów Priorytetu 5. „Dyfuzja innowacji”, w ramach którego wsparcie uzyskują priorytety mające na celu budowę i rozwój powiązań kooperacyjnych przedsiębiorców o charakterze ponadregionalnym.

²⁰ Z jakiego programu przedsiębiorcy mogą realizować projekty? Przewodnik po programach operacyjnych, w: Fundusze strukturalne. Poradnik dla samorządowców i przedsiębiorstw, Miesięcznik Instytutu Europeistyki, nr 7, wrzesień 2007.

²¹ 28 września 2007 r. Komisja Europejska wydała decyzję w sprawie przyjęcia do realizacji PO KL, który jest jednym z programów operacyjnych służących realizacji „Narodowych strategicznych ram odniesienia 2007–2013” i obejmuje całość interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w Polsce.

²² Decyzją z 7 grudnia 2007 r. Komisja Europejska zatwierdziła PO IŚ. Program ten finansowany jest z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

„Program operacyjny rozwój Polski Wschodniej” (PO RPW)²³, obejmujący swym zasięgiem jedynie pięć województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie, koncentruje się na przyspieszeniu tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej, w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel ten jest realizowany w dużej mierze poprzez stwarzanie lepszych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej oraz wspierania rozwoju istniejących już przedsiębiorstw na terenie ww. województw. Osie priorytetowe i obszary wsparcia w ramach PO RPW to:

- Nowoczesna gospodarka: infrastruktura uczelni wyższych, infrastruktura społeczeństwa informacyjnego, wspieranie innowacji, promocja i współpraca.
- Wojewódzkie ośrodki wzrostu: systemy miejskiego transportu zbiorowego, infrastruktura turystyki kongresowej i targowej.
- Infrastruktura transportowa: infrastruktura drogowa, trasy rowerowe.
- Pomoc techniczna: wsparcie procesu wdrożenia, działania informacyjne i promocyjne²⁴.

6. Podsumowanie

Decyzje o lokalizacji ZIB podejmowane przez zagranicznych inwestorów zależą od potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej kraju, regionalnych uwarunkowań oraz od ich preferencji, wyznaczających rzeczywistą atrakcyjność inwestycyjną.

Wśród głównych krajowych uwarunkowań sprzyjających napływowi ZIB należy wymienić: stan infrastruktury gospodarczej i społecznej, bliskość do centrów przemysłowych świata, dostępność do wykwalifikowanej siły roboczej, dostępność do usług finansowych i handlowych, stopień urbanizacji oraz dostęp do dużych rynków zbytu. Regionalne czynniki stymulujące napływ inwestycji zagranicznych obejmują czynniki geograficzne, aglomeracyjne, wydajności, stanu wiedzy oraz możliwości rynkowych. Inwestorzy zagraniczni dzielą się na tych, którzy preferują uwarunkowania aglomeracyjne (zurbanizowania) oraz wydajności (w tym niskich kosztów) i geograficzne (A. Childow, S. Young). Najważniejszym czynnikiem jest jednak rynek zbytu, chłonny i duży rynek stymuluje silnie napływ ZIB (Vernon, Dunning, Agarwal).

Jednym z działań rządowych wspierających pozyskiwanie inwestorów, zarówno krajowych jak i zagranicznych, są funkcjonujące od II połowy lat 90. XX w. specjalne strefy ekonomiczne. Chociaż obecnie skuteczność stref ekonomicznych

²³ Program ten został zatwierdzony przez Komisję Europejską 2 października 2007 r. PO RPW stanowi dodatkowy element wsparcia z funduszy strukturalnych, który wzmocni działanie innych programów.

²⁴ *Fundusze unijne dla samorządów z Polski Wschodniej*, w: Monitor Unii Europejskiej, nr 7/8 (37/38), s. 59–60.

w pozyskiwaniu inwestorów zagranicznych nie jest oceniana optymalnie²⁵, to nadal są one jednym z narzędzi polityki regionalnej.

Środki unijne (programy ramowe, krajowe oraz 16 regionalnych programów operacyjnych) stanowi szansę finansowania budowy infrastruktury gospodarczej i społecznej. Wśród ważniejszych programów umożliwiających wsparcie napływu kapitału (ZIB) znajdują się: „Program operacyjny innowacyjna gospodarka” (Oś 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym), „Program operacyjny infrastruktura i Środowisko”, „Program operacyjny rozwój Polski Wschodniej”, oraz „Program operacyjny kapitał ludzki”.

Literatura

1. Agarwal J.P., *Determinants of foreign direct investment: A survey*, „Weltwirtschaftliches Archiv” 1980, no. 4.
2. Ancyparowicz G., *Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wzrost polskiej gospodarki w okresie poakcesyjnym*, materiał na konferencje prasową 26.05.2009, GUS, Departament Statystyki Finansów, Warszawa 2009.
3. Chidlow A., Young S., *Regional determinants of FDI distribution in Poland*, The William Davidson Institute at the University of Michigan, Working Paper, no. 943, November 2008.
4. Dunning J.H., *Multinational enterprises and the global economy*, Addison-Wesley Publishing, Wokingham 1992.
5. Dziemianowicz W., *Inwestycje zagraniczne jako czynnik rozwoju polskich regionów*, ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
6. *Fundusze na wsparcie MSP. Konkurencyjność i innowacje*, Monitor Unii Europejskiej, nr 12 (42).
7. *Fundusze unijne dla samorządów z Polski Wschodniej*, Monitor Unii Europejskiej, nr 7/8 (37/38).
8. Godlewska-Majkowska H., *Atrakcyjność inwestycyjna regionów – wyniki badań z 2008 r.*, materiały konferencji w PAliIZ, Warszawa, 28.04.2009, Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, http://www.paiz.gov.pl/nawosci/?id_news=2086.
9. Górzela G., *Polskie region w procesie integracji europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2002.
10. Hadgkinson A., Hyland C., Pomfret S., *The determination of location in new South Wales*, „Regional Studies” 2001, no. 35 (1).
11. Karaszewski W., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie kujawsko-pomorskim (stan, znaczenie dla gospodarki województwa, stymulanty i destymulanty napływu)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005.
12. Kosztowniak A., *Możliwości finansowania unijnego dla MSP oraz rola instytucji pośrednictwa finansowego w latach 2007–2015*, w: *Finanse i rachunkowość w zarządzaniu (wybrane problemy)*,

²⁵ Wynika to również z wielu ograniczeń ich działania, np. skromnej oferty zaproponowania dużych działek inwestycyjnych (10–20 ha) czy nie zawsze zadawalającego stanu infrastruktury itd. Konkurencja pomiędzy krajowymi strefami ekonomicznymi a także strefami zagranicznymi utrudnia możliwości pozyskiwania liczących się inwestorów.

- red. Z. Głodek, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski 2009.
13. Kosztowniak A., *Możliwości i bariery finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa z funduszy unijnych*, w: *Zarządzanie finansami we współczesnych przedsiębiorstwach. Finansowanie i działalność inwestycyjna przedsiębiorstw*, red. P. Szczepankowski, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Wydawnictwo VIZJA Press&IT, Warszawa 2009.
 14. Lewicki A., *Instytucje finansowe będą miały co robić*, „Kurier Finansowy” 2007, nr 6 (6).
 15. Namyślak B., *Kapitał zagraniczny w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, nr 7, Warszawa–Kraków 2004.
 16. Nandakumar P., Wagne C., *The determinants of Swedish and total foreign direct investment in the Baltic*, „Journal of Emerging Markets” 2001, no. 5.
 17. *Raport o innowacyjności województwa świętokrzyskiego w 2007 r.*, red. T. Baczko, Instytut Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2008.
 18. Vernon R., *The location of economic activity*, w: *Economic analysis and the multinational enterprises*, red. J.H. Dunning, London 1974.
 19. Vernon R., *The product cycle hypothesis in a new international environment*, „Oxford Bulletin of Economics and Statistics” 1979, no. 41.
 20. Woodward D.P., *Location determinants of Japanese manufacturing start-ups in the United States*, „Southern Economic Journal” 1992, no. 58.
 22. www.mrr.gov.pl
 21. *Z jakiego programu przedsiębiorcy mogą realizować projekty? Przewodnik po programach operacyjnych*, w: *Fundusze strukturalne. Poradnik dla samorządowców i przedsiębiorstw*, Miesięcznik Instytutu Europeistyki, nr 7, wrzesień 2007.

FACTORS AND OPPORTUNITIES OF SUPPORTING THE INFLOW THE FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN POLAND

Summary: The study considers main differences in the attractiveness of Polish regions. It presents the motives for the initial inflow of foreign direct investments (FDI) in Poland at the regional level. This article explains that those investors for whom agglomeration, knowledge and market factors are the main motives for investing in Poland, tended to choose the Mazowieckie region despite the fact that other regions were also considered. However, investors for whom low input costs, availability of labour and resources and geographical factors are significant motives for setting up a business activity in Poland, favour other regions. These findings confirm that Polish regions do indeed differ substantially in attracting foreign capital and that regional characteristics matter in the selection of primary location choice in Poland.